

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۶/۰۹/۰۱

ډاکټر ش میره کی

واکسین څه شی دی؟

۱. واکسین څه شی دی؟

واکسین هغه طبی ماده ده چې د انسان د بدن دفاعي ځواک هڅوي، څو د یوې ځانګړې ناروغۍ پر وړاندې دفاعي ځواک یا معافیت رامنځته کړي.

کله چې واکسین شوی انسان وروسته له هماغه میکروب سره مخ شي، بدن یې میکروب ژر پېژني او پر وړاندې یې دفاع کوي.

واکسین د ناروغۍ د درملنې لپاره نه، بلکې تر ډېره د ناروغۍ د مخنیوي لپاره کارېږي.

د نړۍ لومړنی بریالی واکسین د چیچک (Smallpox) پر ضد و، چې انګلیسي ډاکټر اډوارډ جېنر په ۱۷۹۶ میلادي کال کې د انګلستان په برکلي سیمه کې د غوا د چیچک (Cowpox) په کارولو سره رامنځته کړ.

یوه ډېره په زړه پورې خبره :

د Vaccine (واکسین) کلمه هم له همدې تاریخ سره تړاو لري.

د لاتین ژبې Vacca معنا «غوا» ده. جېنر د غوا د چیچک له لارې د معافیت د رامنځته کولو له امله د vaccination اصطلاح رامنځته کړه.

۲. ولې واکسین مهم دی؟

- د ډېرو خطرناکو ساري ناروغيو مخنیوی کوي.
- د ماشوم د شدیدې ناروغۍ او مړینې خطر کموي.
- د ناروغۍ د خپرېدو مخه نیسي.
- د ماشوم او ټولنې د روغتیا په ساتنه کې مرسته کوي.
- د پولیو، شري، تیتانوس، ډیفټري او نورو ناروغيو د کنټرول لپاره ډېر مهم دی.

۳. واکسینونه څو ډوله دي؟

واکسینونه د جوړښت له مخې بېلابېل ډولونه لري، خو د عامو خلکو لپاره تر ټولو مهمه خبره دا ده چې هر واکسین د یوې یا څو ځانګړو ناروغيو پر وړاندې معافیت جوړوي.

د مثال په توګه:

د پاڼو شمېره: له 1 تر 7

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په خبر و لولئ

- **Penta** یو واکسین دی، خو د پنځو ناروغیو پر وړاندې محافظت ورکوي.
- **OPV** د پولیو خوراکي واکسین دی.
- **IPV** د پولیو ستنیز واکسین دی.
- **PCV** د پنوموکوک پر وړاندې واکسین دی.

۴. په افغانستان کې مهم معمول واکسینونه :

BCG ۱.۴

BCG = Bacillus Calmette–Guérin
یعنې د نري رنځ (توبرکلوز) واکسین

د کومې ناروغۍ پر وړاندې دی؟

نری رنځ (Tuberculosis – TB)

دا واکسین عموماً د ماشوم د ژوند په لومړیو ورځو کې ورکول کېږي.

OPV ۲.۴

OPV = Oral Polio Vaccine
یعنې د پولیو خوراکي واکسین

د کومې ناروغۍ پر وړاندې دی؟

پولیو یعنې د ماشومانو فلج

دا واکسین د خولې له لارې د څاڅکو په شکل ورکول کېږي.

OPV-1

د پولیو خوراکي واکسین – لومړی دوز

OPV-2

د پولیو خوراکي واکسین – دوهم دوز

OPV-3

د پولیو خوراکي واکسین – درېیم دوز

یادونه: د OPV دوزونه یوازې تر دې درېو محدود نه دي؛ د افغانستان د پولیو د مخنیوي په کمپاینونو کې ماشومانو ته اضافي څاڅکي هم ورکول کېږي.

۵. Penta څه شی دی؟

Penta = Pentavalent Vaccine

یعنې پنځه‌گونه واکسین

د پاڼو شمېره: له 2 تر 7

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راټولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په څیر و لولئ

«پېنتا» د پنځه معنا لري؛ ځکه دا واکسين د پنځو ناروغيو پر وړاندې په يوه ګډ واکسين کې محافظت ورکوي.

Penta دې پنځو ناروغيو پر وړاندې دی:

1. **Diphtheria** — ډيفټري
2. **Tetanus** — ټېټانوس
3. **Pertussis / Whooping cough** — شين ټوخي
4. **Hepatitis B** — هېپاټيټ B
5. **Hib — Haemophilus influenzae type b**

نو په ساده ډول:

Penta = ډيفټري + ټېټانوس + شين ټوخي + هېپاټيټ B + Hib پنځه ګونې واکسين.

Penta-1

پنځه ګونې واکسين — لومړی دوز

Penta-2

پنځه ګونې واکسين — دوهم دوز

Penta-3

پنځه ګونې واکسين — درېيم دوز

دلته ۱، ۲ او ۳ د ناروغيو شمېر نه دی؛ بلکې د واکسين دوزونه دي.

۶ PCV. څه شی دی؟

PCV = Pneumococcal Conjugate Vaccine

يعنې د پنوموکوک پر وړاندې واکسين

پنوموکوک يوه بکټريا ده چې په ځينو کسانو، په ځانګړي ډول ماشومانو، کې د جدي ناروغيو سبب کېدای شي.

PCV دې ډول ناروغيو پر وړاندې د ساتنې لپاره کارېږي، لکه:

- سينه بېغل
- مننژيټ
- د وينې شديد انتان
- او ځينې نورې پنوموکوکي ناروغۍ

PCV-1

د پنوموکوک واکسين — لومړی دوز

PCV-2

د پاڼو شمېره: له 3 تر 7

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته راټولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de

يادونه: دلېکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ

د پنوموکوک واکسين — دوهم دوز

PCV-3

د پنوموکوک واکسين — درېيم دوز

۷. Rotavirus. څه شی دی؟

Rotavirus Vaccine

یعنې د روتاویروس واکسين

روتاویروس په کوچنیانو کې د شدید اسهال او د بدن د اوږو د کمېدو سبب کېدای شي.

دا واکسين د خولې له لارې ورکول کېږي.

Rotavirus-1

د روتاویروس واکسين — لومړی دوز

Rotavirus-2

د روتاویروس واکسين — دوهم دوز

د روتاویروس واکسين د محصول له ډول سره سم دوزونه توپیر کولی شي.

۸. IPV. څه شی دی؟

IPV = Inactivated Polio Vaccine

یعنې غیرفعال شوی د پولیو واکسين

د کومې ناروغۍ پر وړاندې دی؟ د پولیو لپاره ده .

توپیر یې له OPV سره دا دی:

OPV: د خولې له لارې څاڅکي

IPV: د ستنې له لارې واکسين

نو دواړه د پولیو پر وړاندې دي، خو د ورکولو طریقه یې توپیر لري.

۹. د شري واکسين

Measles Vaccine

یعنې د شري (سرڅکان) واکسين

شري یوه ساري ویروسي ناروغي ده چې د تبې، تُوخي، د سترگو سورکېدو او د بدن د دانو سبب کېږي.

په ځینو مهالو پېښونو کې د شري واکسين له روپیلا سره ګډ وي:

د پاڼو شمېره: له 4 تر 7

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راټولې. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

MR = Measles–Rubella

يعني د شري او روبېلا گډ واکسين

۱۰. مرغان چيچک څه شی دی؟

Chickenpox = Varicella
د مرغان چيچک (آبله مرغان)

د مرغان چيچک هغه ناروغي ده چې عموماً پر بدن خارش لرونکي دانې او د اوبو په شان کوچني پرسوبونه پيدا کوي.

د مرغانو چيچک او شري يوه ناروغي نه ده.

- **Chickenpox / Varicella = مرغان چيچک**
- **Measles = شري / سرخکان**

۱۱. د افغانستان د ماشومانو د واکسين عمومي ترتيب :

د افغانستان د معمول واکسيناسيون مهالوېش کې د ماشوم د عمر له زياتېدو سره بېلابېل واکسينونه ورکول کېږي. د اوسني رسمي مهالوېش دقيق جزئيات بايد د ماشوم له واکسين کارت او روغتيايي مرکز سره سم تعقيب شي، ځکه ملي مهالوېشونه د وخت په تېرېدو بدلېدای شي. WHO د افغانستان لپاره ځانگړی واکسيني مهالوېش خپروي.

په عمومي ډول د ماشوم په لومړيو مياشتو کې د دې واکسينونو لړۍ مهمه ده:

د زېږون پر مهال:

BCG، د هېپاتيت B د زېږون دوز او OPV د ملي پروگرام مطابق.

شاوخوا ۶ اوونۍ:

Rotavirus-1، PCV-1، OPV-1، Penta-1

شاوخوا ۱۰ اوونۍ:

Rotavirus-2، PCV-2، OPV-2، Penta-2

شاوخوا ۱۴ اوونۍ:

IPV، PCV-3، OPV-3، Penta-3

وروسته د ماشوم د عمر او د افغانستان د ملي مهالوېش مطابق د شري او نورو واکسينونو اړوند دوزونه ورکول کېږي.

۱۲. د واکسينونو لنډ جدول

د کومې ناروغي پر ضد؟	پېښتو نوم	بشپړ نوم	مخفف
نری رنځ	د نري رنځ واکسين	Bacillus Calmette–Guérin	BCG
پوليو	د پوليو خوراکي واکسين	Oral Polio Vaccine	OPV

د پاڼو شمېره: له 5 تر 7

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راټولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

يادونه: دلېکنې د ليکنيزې بنې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ

IPV	Inactivated Polio Vaccine	غیر فعال شوی د پولیوواکسین	پولیو
Penta	Pentavalent Vaccine	پنځه‌گونی واکسین	دیفتریا، ټیتانوس، شین ټوخی، هېپاتیت B، Hib
PCV	Pneumococcal Conjugate Vaccine	د پنوموکوک پر وړاندې واکسین	سینه‌بغل، مننژیت او نورې پنوموکوکیناروغی
Rotavirus	Rotavirus Vaccine	د روتاویروس واکسین	شدید اسهال
MR	Measles–Rubella Vaccine	د شری او روبیلا واکسین	شری او روبیلا

۱۳. واکسین څو ځله کېږي؟

د هر واکسین دوزونه یو شان نه دي.

ځینې واکسینونه یو دوز لري، ځینې دوه یا درې دوز لري او ځینې واکسینونه د عمر په بېلابېلو پړاوونو کې تقویتی دوز (Booster) ته اړتیا لري.

مثلاً:

- **Penta:** لومړی، دوهم او درېیم دوز
- **OPV:** څو دوز، او په افغانستان کې د کمپاینونو پر مهال اضافي دوزونه هم ورکول کېږي
- **PCV:** د ماشوم د مهال وېش مطابق څو دوز
- **Rotavirus:** د واکسین د ډول مطابق دوه دوز
- **IPV:** د ملي مهال وېش مطابق اړوند دوزونه

له همدې امله باید د «هر واکسین څو کاله معافیت ورکوي؟» لپاره یوه واحد شمېره ونه ټاکل شي.

۱۴. واکسین څومره وخت معافیت ورکوي؟

د واکسین معافیت د واکسین، ناروغی، دوزونو، عمر او د انسان د بدن له حالت سره تړاو لري.

ځینې واکسینونه ډېر اوږدمهاله معافیت ورکوي؛ ځینې بیا د وخت په تېرېدو تقویتی دوز ته اړتیا لري.

نو دا سمه نه ده چې ووايو: «هر واکسین مثلاً پنځه کاله معافیت ورکوي.»

هر واکسین خپل ځانگړی مهال وېش او دوزونه لري.

۱۵. د واکسین گټې:

د واکسین تر ټولو مهمې گټې:

- د خطرناکو ناروغيو مخنیوی
- د شدیدې ناروغۍ خطر کمول

د پاڼو شمېره: له 6 تر 7

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په څېر و لولئ

- د ماشومانو د مړینې او معلولیت مخنیوي کې مرسته
- د ناروغیو د خپرېدو کمول
- د ټولنې د روغتیا ساتنه

۱۶. د واکسین احتمالي عوارض :

د واکسین وروسته ځینې سپک او لنډمهاله عوارض رامنځته کېدای شي، لکه:

- د ستنې په ځای درد
- لږ پرسوب
- لږه تبه
- سټریا
- د بدن لږ درد

شدید حساسیت او جدي عوارض ډېر نادر دي. د WHO له مخې د واکسینونو خونديتوب په دوامداره توګه څارل کېږي.

۱۷. عامو خلکو ته مهمه سپارښتنه :

هر ماشوم باید د خپل عمر مطابق واکسینونه پر ټاکلي وخت ترلاسه کړي.

والدین باید:

1. د ماشوم واکسین کارت وساتي.
2. هر واکسین په ټاکلي وخت واخلي.
3. که کوم دوز پاتې شوی وي، له روغتیايي کارکوونکي سره مشوره وکړي.
4. یوازې د اوازو او ټولنیزو رسنیو پر معلوماتو د واکسین د بندولو پرېکړه ونه کړي.
5. د پولیو د کمپاین څاڅکي هم واخلي، ځکه کمپاینی دوزونه د معمول واکسینونو ځای نه نیسي، بلکې د پولیو پر وړاندې د ماشوم دفاع نوره هم پیاوړې کوي.

لنډه پايله: واکسین د ناروغۍ د مخنیوي یوه مهمه او اغېزمنه وسیله ده. د ماشوم د واکسین کارت باید وساتل شي او د افغانستان د روغتیايي مرکز د اوسني رسمي مهالوېش مطابق ټول اړین دوزونه بشپړ شي.

